לעולם בתי אבות קא חשיב והא קא משמע לן דבנות צלפחד נטלו חלק בכורה אלמא א"י מוחזקת היא אמר מר והבנים נטלו בזכות אבי אביהם ובזכות אבי אמותיהן והתניא בזכות עצמן לא קשיא הא כמאן דאמר ליוצאי מצרים הא כמאן דאמר לבאי הארץ ואיבעית אימא הא והא לבאי הארץ ולא קשיא הא דהוה בן עשרים הא דלא הוה בן עשרים: ושהיה בכור נוטל שני חלקים: ואמאי ראוי הוא (א)[א]ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק אמר רב יהודה אמר שמואל ביתדות אהלים מתיב רבה רבי יהודה אומר בנות צלפחד נטלו ד' חלקים שנאמר [1]ויפלו חבלי מנשה עשרה אלא אמר רבה ארץ ישראל מוחזקת היא מיתיבי אמר רבי חידקא שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא וכך היה רבי שמעון השקמוני אומר יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לאו [ב]וראויה היתה פרשת נחלות ליכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן [ג]וידע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנאמר [2]מחלליה מות יומת אבל לא היה יודע באי זו מיתה הוא ימות [ד]וראויה היתה פרשת מקושש שתכתב ע"י משה אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו ללמדך

שמגלגלים

לעולם בתי אבות קא חשיב. ולא טפלים חוץ מבנות צלפחד דקחשיב ד' חלקים שלהן ואשמועינן דדרשינן האי קרא דנתן תתן [במדבר כז] דמיניה נפקא לן ד' חלקים על ידי שאנו דורשין והעברת [שם] זו חלק בכורה אלמא אשמועינן דא"י מוחזקת היא להן מיציאת מצרים ואף על פי שעדיין לא נכנסו בה: **הא.** דקתני בזכות אבי אביהן אבל לא בזכות עצמן: **כמאן דאמר ליוצאי מצרים.** נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ: **הא.** דקתני בזכות עצמן כמ"ד לבאי הארץ וכגון דהוו בני כ' כשנכנסו לארץ: **הא והא לבאי הארץ.** דאע"ג דרישא דההיא ברייתא דלעיל [קיח:] ליכא לאוקומה אלא למאן דאמר ליוצאי מצרים דקתני מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם איכא למימר מסקנא דר' שמעון בן אלעזר היא דאית ליה ליוצאי מצרים ולבאי הארץ [קיז.]: **הא.** דקתני בזכות עצמן דהוו בני עשרים כשבאו לארץ: **הא.** דקתני בזכות אבי אביהן: **דלא הוו בני עשרים.** כשבאו לארץ. ובבני בני המתלוננים קמיירי שמתו להן אביהן שהיו בני המתלוננים ממש במדבר והם נשארו טפלים ולא נטלו לעצמן שעדיין לא הגיעו לכ' ובזכות אביהן ממש בני המתלוננים אין להם ליטול שהן ממצרים לא יצאו ולארץ לא באו אלא בזכות אבי אביהן דהיינו אבות המרגלים (ה) שיצאו ממצרים וכיון דהך ברייתא כרבי שמעון בן אלעזר מוקמינא לה דאית ליה תרתי נמצאו אלו בני בניהן יורשין אותן כבנות צלפחד שירשו בנכסי חפר זקנם ואע"ג דחשיבי כטפלים דעלמא לענין ירושת אביהן שהיו מיוצאי מצרים לא בעינן בני כ' בכניסתן לארץ וחזרה ליכא למימר דהא רבי שמעון בן אלעזר לית ליה חזרה דמהיכא תיתי הא משמע ליה קראי תרוייהו לגופייהו ואפילו אם תמצי לומר דהא סיפא לאו ר' שמעון היא איכא לאוקומה דנטלו בזכות אבי אביהן ע"י חזרה כגון שהיו להם למתלוננים אחים שלא היו בני כ' בשעת הגזירה ולא מתו במדבר דהא לא נגזרה גזירה על פחות מבן כ' [קכא:] וכשנטלו חלקם בארץ החזירו אצל (ו)(אבי) אביהן מה עשו האבות חזרו והורישו נכסיהן לכל יוצאי יריכן בין לאחי המתלוננים בין לבני בני המתלוננים דכולן יוצאי חלציהן היו וחולקים אחי המתלוננים עם בני נכדיהן בשוה דאע"ג דטפלים לא שקלי באנפי נפשייהו ירושת אבות מיהא קשקלי כדאמר בבנות צלפחד דהוו להו כטפלים שאין להן חלק לעצמן וחלקו עם אחי אביהן בנכסי חפר. והבנים דקתני היינו בני הבנים דבן בנו של אדם קרוי בנו כדאמרינן לקמן במי שמת (דף קמג:) ואבי אביהן קרי ליה אבי אביהן דבבני המתלוננים עצמן ליכא למימר דלא הוו בני עשרים דקיימא לן בשנה שניה שלח משה מרגלים ותניא בסדר עולם אחר ביאת מרגלים היתה בליעתו של קרח ובו ביום נשרפו המתלוננים נמצאו שבניהן כשבאו לארץ הוו בני ל"ח שנה שכן עמדו ישראל במדבר אחרי כן: (ת'. ולפי האי לישנא בתרא לית להאי תנא דברייתא דלעיל דיהושע וכלב נטלו כלל חלק בשביל מרגלים והאי קרא דמיו מן האנשים לא דריש ליה אלא כפשטיה. ת'): **ראויה היא.** לחפר ולצלפחד משמתו במדבר אבל לא הוחזקו בה מעולם שהרי לא באו לארץ: **ואין הבכור נוטל בראוי.** לקמן בפרקין (דף קכד:): **ביתדות אהלים.** כלומר במטלטלין שהיה להם במדבר כגון יתדות שתוקעין בהן אהליהם ושאר מטלטלין שהן מוחזקין בהן ולהכי נקט יתדות אהלים דודאי לכולן היו אהלים ואין אדם במדבר בלא אהל אבל בנחלת ארץ ישראל לא נטל חלק בכורה וכל שלשה חלקים דמתניתין בין במקרקעי בין במטלטלי מיירי לבד מחלק בכורה דמיירי במטלטלי: **חבלי מנשה.** היינו קרקע שחולקין בחבל וחלק בכורה מאלו ארבע חבלים היה: **מוחזקת היא.** ליוצאי מצרים כדכתיב [שמות ו] ונתתי אותה לכם מורשה כלומר אני נתתיה לכם ירושה: **יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן.** כמו בן שהרי דינין נצטוו במרה כדאמרינן בסנהדרין (דף נו.) ודכתיב [שמות טו] שם שם לו חק ומשפט ומעשה דבנות צלפחד בערבות מואב בסוף המ' שנה ועוד דאיכא למילף מפרשת יבמין שהבת כבן כדכתיב [דברים כה] ומת אחד מהם ובן אין לו עיין עליו [יבמות כב:] דהא בנות צלפחד משם למדו כדלקמן [ע"ב] אם כבן אנו נירש ואם לאו תתיבם אמנו: **וראויה היתה וכו'.** ולא תאמר אם לא דברו בנות צלפחד ולא נתחייב מקושש היו שתי פרשיות הללו חסרין מן התורה והכי נמי איכא למימר שהרבה מצות חסרים מן התורה לפי שלא אירעו המעשים: **שמקושש במיתה.** ואף על גב דכתיב [במדבר טו] כי לא פורש מה יעשה לו היינו שלא היה יודע אם בסקילה חמורה אם בחנק הקל כדמפרש ואזיל:

שמגלגלים

ובזכות אבי אמותיהן. וכגון שלאבי אמותיהן לא היו בנים כי אם בנות דאם לא כן היו בנים יורשין וא"ת ומי החזיר להן וי"ל כגון שהיו אחים לאבי אמותיהן שהיו להם בנים והחזירום בנים לאבותיהם וחלקו בשוה: **הא** דהוו בני עשרים כו'. בניהם אי אתה מוצא שלא היו בני עשרים כמו שפירש בקונטרס דבליעת קרח נמי היתה מיד אחר המרגלים כמו שהביא מסדר עולם דקתני אחר ביאת מרגלים היתה בליעת קרח ואם לא שסמוך היה מאי קא משמע לן וכן משמע נמי מדאמרי הן גוענו (א) כולנו אבדנו (במדבר יז) ומתרגם הא מיננא קטלית חרבא הא מיננא בליעת ארעא הא מיננא מתו במותנא שלשה מעשים הללו היו רצופין מדמדכרי להו אהדדי וקטלת חרבא היינו מעשה מרגלים כדכתיב (שם יד) ויכום ויכתום וגו' ואין להקשות אמאי הוצרך לומר בזכות אבי אביהן לימא בזכות אביהן ממש דהיינו בני מרגלים ובני המתלוננים עצמן דהאי תנא אתא לאשמועינן דאפילו אותן שלא נטלו מחמת עצמן שלא היו בני כ' כשבאו לארץ ולא נטלו נמי בזכות אבותיהן ממש כגון שמתו במדבר ולא נטלו נמי ע"י חזרה שלא נולדו להן שום בן שהיה בן עשרים אפילו הכי נטלו בזכות אבי אביהן אע"פ שבא להן מחמת מרגלים ומתלוננים וא"ת אמאי לא קאמר הא והא ליוצאי מצרים והא כשהיו אביהן ממש בני מרגלים ומתלוננים בני עשרים כשיצאו ממצרים דהיינו מחמת עצמן שלא בא להן מכח מרגלים ומתלוננים והא דקאמר בזכות אבי אביהן שלא היו אבותיהן בני עשרים ביציאת מצרים ובשלמא אי הוה אמר דבניהן ממש של מרגלים ושל מתלוננים עצמן איירי הכא שבאו לארץ הוה אתי שפיר דלא הוה מצי למימר הא והא ליוצאי מצרים והא (ב) והא דהוו בני עשרים כשיצאו דאם כן אין באו לארץ דבני עשרים כולן מתו במדבר ויש לומר דהשתא נמי דאיירי בבני בניהם לא מצי לשנויי הכי דמשמע נמי דבאי הארץ נטלו בזכות עצמן ולא שאבותיהן נחלו והורישו להן: **מתיב** רבה רבי יהודה **אומר בנות צלפחד** נטלו **ארבעה** חלקים שנאמר ויפלו חבלי מנשה עשרה. וקרא ע"כ לא איירי ביתדות ואהלים אלא בחלוקה וליכא למימר דלמא תלתא אתי דאבא הוו להו דאז לא הוו נהו שום חדוש דהא חלק בכורה לא נטלו וא"כ לא הוה ליה לקרא לאחשובינהו אלא דבתי אבות גרידא כדפריך רב פפא לעיל אי טפלים קא חשיב טובא הוו:

יודע היה משה שבנות צלפחד יורשות הן. אע"פ שלא נאמרה פרשת נחלה יודע היה משה מטעם דלקמן אם כבן אנו נירש אם כבת תתייבם אמנו: **שנאמר** מחלליה מות יומת אבל לא היה יודע באיזו מיתה נהרג. ואם תאמר למה היה מסתפק היה לו לדונו בחנק דכל מיתה האמורה בתורה סתם חנק ויש לומר דמסברא היה נראה לו שנדון בסקילה כעובד ע"ז דבכל דוכתא (חולין ה.) אמר דלומה שבת לע"ז דהיינו מחלל שבת בפרהסיא לעובד ע"ז וצריך לומר דסבר כרבנן ולא כר"י דאי כר' יהודה דאמר באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פ:) על שיודיעוהו באיזו מיתה הוא נהרג דלדידיה אמר התם דהוראת שעה היתה (ז)(דאם) כן לא ידע משה שדינו במיתה:

אילו

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה א סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ג:

◆

רבינו גרשום

לעולם בתי אבות קחשיב. וכדין הוא דלא הוה ליה למיחשב אלא שיתא ואמאי קא חשיב בנות צלפחד משום האי חידוש שנטלו חלק בכורה. אלמא ארץ ישראל מוחזקת היה להם ולא ראויה דאי ראויה הא קי"ל דאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק: למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה. נטלו בזכות אביהן: הא דהוו בר עשרים כשבאו לארץ נטלו בשביל עצמן. אבל אי לא הוו עשרים דאכתי טפלים נינהו נטלו בזכות אביהן בתורת נחלה: ביתדות אהלים. שהיה מוחזק בידן מטלטלין שהיו רוצין לקבען לארץ מהן נטלו שני חלקים ולא בגופה של קרקע מפני שראויה היא: ויפלו חבלי מנשה עשרה. דמשמע דבארץ גופה נטלו חלק בכורה:

מסורת הש"ס

א) [לעיל נב. לקמן קכג: קכה: קמה: יבמות כד: בכורות נא:], ב) סנהדרין ח., ג) שם עח: [ע"ש], ד) שם ח., ה) [המתלוננים רש"ם], ו) [רש"ל מח"ו], ז) [צ"ל ולאם].

◆

תורה אור השלם

1 ויפלו חבלי מנשה עשרה לבד מארץ הגלעד והבשן אשר מעבר לירדן: יהושע יז ה

2 ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה: שמות לא יד

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הא דהוו וכו' הן גוענו אבדנו כולנו: (ב) בא"ד הא והא ליוצאי מצרים והא דהוו כצ"ל ותיבת והא נמחק:

◆

מוסף רש"י

ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק. נכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל דאתיין היו ליפול לו בירושה ויפלו לבן לאחר מכן, אין הבכור נוטל פי שנים בהן (בכורות נא:).